

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ – СКЛАДОВА МЕНЕДЖМЕНТУ
ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВINNOVATIVE ACTIVITIES – COMPONENT MANAGEMENT
AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

УДК 005.591.6:005.936.3

<https://doi.org/10.32843/bse.54-12>**Богущ Л.А.**кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет
імені академіка Степана Дем'ячука**Bogush Liudmyla**International University of Economics
and Humanities named
after academician Stepan Demianchuk

У статті розглянуто значення інноваційної діяльності, визначено її важливості, як складової менеджменту та економічного розвитку підприємств. Виявлено, що підприємства потребують тотальних змін на всіх рівнях через удосконалення існуючих виробничих процесів, менеджменту, підвищення ефективності всіх аспектів виробничої та господарської діяльності, виявлення нових перспективних форм і напрямів ведення бізнесу з метою зміцнення своїх конкурентних позицій на ринку та формування ефективної стратегії розвитку. Визначено чинники які є перешкодами на шляху впровадження інновацій у діяльності підприємств. Досліджено економічні основи інноваційного розвитку підприємств, визначені основні фактори, що його забезпечують. Розглянуто перспективи розвитку підприємств при ефективному впровадженні інновацій. Зазначено, важливість стратегічне управління нововведеннями в процесі розроблення антикризової політики підприємства. Зроблено аналіз інноваційної активності національних підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, менеджмент, економічний розвиток, інноваційний продукт, інноваційна інфраструктура, інноваційне підприємство.

В статтє рассмотрено значение инновационной деятельности, определены ее важ-

ности, как составляющей менеджмента и экономического развития предприятий. Выявлено, что предприятия нуждаются тотальных изменений на всех уровнях путем усовершенствования существующих производственных процессов, менеджмента, повышения эффективности всех аспектов производственной и хозяйственной деятельности, выявления новых перспективных форм и направлений ведения бизнеса с целью укрепления своих конкурентных позиций на рынке и формирования эффективной стратегии развития. Определены факторы которые являются препятствиями на пути внедрения инноваций в деятельности предприятий. Исследовано экономические основы инновационного развития предприятий, определены основные факторы, которые его обеспечивают. Рассмотрены перспективы развития предприятий при эффективном внедрении инноваций. Отмечено, важность стратегического управления нововведениями в процессе разработки антикризисной политики предприятия. Сделан анализ инновационной активности национальных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, менеджмент, экономическое развитие, инновационный продукт, инновационная инфраструктура, инновационное предприятие.

The article deals with the importance of innovation, defines its importance as a component of management and economic development of enterprises. It is revealed that the enterprises need total changes at all levels in order to improve existing production processes, increase the efficiency of all aspects of production and economic activity, identify new promising forms and directions of doing business in order to strengthen their competitive position in the market and formulate an effective development strategy. The factors that are obstacles to the implementation of innovations in the activity of enterprises are identified. The economic foundations of enterprise innovation development are investigated, the main factors that provide it are determined. Prospects of enterprise development with effective introduction of innovations are considered. The importance of strategic management of innovations in the process of developing anti-crisis policy of the enterprise is emphasized. The analysis of innovative activity of national enterprises is made. For modern conditions of development of national economy, production of innovative products and introduction of innovative activity, peculiar to any enterprise also defines its competitive advantage. The enterprises need total changes at all levels because of improvement of the existing productions, increases in efficiency of all aspects of production and economic activity, identifications of new perspective forms and directions of business for the purpose of strengthening of the competitive positions in the market and formations of the effective development strategy. Development of scientific and technical progress, the embodiments of innovations in new products and new technologies - is the background of economic development and a component of management process. This fact defines expediency of a research of a perspective of creation of prerequisites for introduction of effective innovations at the national enterprises for effective activity making use of experience of the developed countries of the world. The developed economy is inherent in those countries, which significantly strengthen the role in production and use of the latest knowledge in combination with management, that allows them to be leaders in world processes. On the present the market very quickly develops, demand constantly grows on those products, which is relevant and necessary, therefore the embodiments of an innovation are one of the most effective methods of satisfaction of needs of consumers. They become a necessary form of existence of any enterprise, provide to the enterprise competitiveness and existence in the market, and also is a basis of their economic development. Therefore innovative activity at the enterprises has to be improved always and to answer modern development of scientific and technical progress being combined with management process. Distribution and introduction of innovations predetermines a close combination between scientific and technical, production, investment and administrative activity also specifies about need of a research of an innovation as complex on the need to study innovation as a set of actions of economic entities and components of the national innovation infrastructure. The pursuit and achievement of a synergistic effect of innovation requires a wide range of actions and aggregate investments for gain considerable economic effect of usual capital investments. An important task of the public innovative policy there has to be a strategic orientation of development of production on introduction and use of the new equipment, materials, productions, providing social and economic, organizational and legal methods for effective reproduction and productive use of scientific and technical potential.

Key words: innovations, innovative activity, management, economic development, innovative product, innovative infrastructure, innovative enterprise.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку національної економіки, виробництво інноваційної продукції та впровадження інноваційної діяльності, властиве будь-якому підприємству та визначає його конкурентну перевагу. Підприємства потребують тотальних змін на всіх рівнях

через удосконалення існуючих виробничих процесів, підвищення ефективності всіх аспектів виробничої та господарської діяльності, виявлення нових перспективних форм і напрямів ведення бізнесу з метою зміцнення своїх конкурентних позицій на ринку та формування ефективної стра-

тегії розвитку. Розвиток науково-технічного прогресу, втілення інновацій у нових продуктах і нових технологіях – є підґрунтям економічного розвитку та складовою частиною процесу управління. Цей факт визначає доцільність дослідження проблематики створення передумов для впровадження ефективних інновацій на національних підприємствах для ефективної діяльності використовуючи досвід розвинутих країн світу.

Розвинута економіка притаманна тим країнами, які суттєво підсилюють свою роль у виробництві і використанні новітніх знань у поєднанні з менеджментом, що дозволяє їм бути лідерами у світових процесах. На даний час ринок дуже швидко розвивається, попит невинно зростає на ту продукцію, яка є актуальною та потрібною, тому втілення інновації є одними із найбільш ефективних методів задоволення потреб споживачів. Вони стають необхідною формою існування будь-якого підприємства, забезпечують йому конкурентоспроможність та існування на ринку, а також є підґрунтям їх економічного розвитку. Тому інноваційна діяльність на підприємствах повинна завжди удосконалюватися та відповідати сучасному розвитку науково-технічного прогресу поєднуючись з процесом управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження інноваційної діяльності зробили українські та закордонні вчені, які досить вичерпно розкривають проблематику та сутність цього питання. Серед них : А.В. Сидорова [5], В.О. Козловський [6], Т.Г. Дудар [7], В.В. Мельниченко [7], В.В. Стадник, [8], М.А. Йохна [8] та інші.

Проте вивчення питання інноваційної діяльності, як складової менеджменту та економічного розвитку підприємства з позиції існуючих проблем та перспектив розвитку, є недостатньо вивченими.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні проблем інноваційної діяльності, як складової менеджменту та економічного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сфера підприємницької діяльності національних підприємств є важливою складовою сучасної ринкової економіки, вона набуває все більшого значення в збільшенні ВВП країни, у поповненні суми державного бюджету, зайнятості населення, в процесі управління ринком, шляхом задоволення попиту споживачів. Це приваблива сфера діяльності для впровадження інновацій як складової менеджменту.

Сфера інновацій всеосяжна, вона не тільки охоплює практичне використання науково-технічних розробок і винаходів, але й включає зміни в продукті, процесах, маркетингу, організації. Інновація виступає як явний фактор зміни, як результат діяльності, втілений у новий або вдосконалений продукт, технологічні процеси, нові послуги й нові підходи до задоволення соціальних потреб [1].

Звертаючи увагу на неспинне прискорення науково-технічного прогресу, посилення процесів глобалізації й інтернаціоналізації ринків, саме інноваційність та креативність стають головними факторами успіху не лише окремих підприємств, але й усіх національних економічних систем [2]. А стратегічне управління нововведеннями є найважливішим завданням антикризової політики підприємства [3].

Сучасні національні підприємства зосереджені на підвищенні конкурентоспроможності, де важливою є активізація інноваційної діяльності. Неперервні і постійні інновації стають необхідною та природною формою існування будь-якого підприємства, забезпечують його конкурентоспроможність і розвиток на ринку.

Успішна діяльність підприємств і досягнення стратегічних переваг в умовах конкуренції значною мірою залежать від результативності їхньої інноваційної діяльності, що прямопропорційно залежить від інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток є важливим фактором підвищення ефективності діяльності підприємства, покращання якості продукції, раціонального використання виробничих ресурсів, запобігання екологічним наслідкам індустріалізації, тим самим спричиняє економічне зростання. Інновація є поштовхом до саморозвитку і забезпечує конкурентоспроможність на всіх ієрархічних рівнях економіки. Інноваційний розвиток підприємств – це визначені безперервні зміни, що базуються на впровадженні і реалізації інновацій, що зумовлюють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для його прогресивного розвитку систем [2].

Поширення та впровадження інновацій зумовлює тісний взаємозв'язок між науково-технічною, виробничою, інвестиційною та управлінською діяльністю та говорить про необхідність дослідження інновації як комплексу дій суб'єктів господарювання та складових національної інноваційної інфраструктури. Прагнення та досягнення синергетичного ефекту інновації вимагає широкого спектру дій та сукупних інвестицій, ніж потрібно, щоб отримати значний економічний ефект від звичайних капіталовкладень.

Важливим завданням державної інноваційної політики повинна стати стратегічна спрямованість розвитку виробництва на впровадження і використання нового обладнання, матеріалів, виробничих процесів, забезпечення соціально-економічних, організаційних і правових методів для ефективного відтворення та продуктивного використання науково-технічного потенціалу. В цілому велика частина науково-технічних інновацій пов'язана з товарами, що потребують капітальних витрат, проте рівні накопичення інвестицій в Україні

досить низькі, і потенційні можливості розвитку науково-технічної сфери можуть бути втраченими. Зазначені аспекти є досить вагомими для країн із економікою яка розвивається, оскільки процес розповсюдження виробничого потенціалу зазнає глибокого занепаду. Сьогодні у економіці України обсягу інвестицій не вистачає навіть на просте відтворення, в результаті останнього збільшується частка зношених основних фондів [4].

У свою чергу, результативність інноваційної діяльності підприємств визначається, насамперед, наявністю необхідних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій, можливістю їхньої швидкої мобілізації, зацікавленістю інвестора в підтримці інноваційного розвитку [5], а також процесом управління.

Саме у зв'язку із нестабільністю сучасного економічного та політичного становища постає перешкода для приливу іноземного чистого капіталу який і забезпечує розвиток інноваційної діяльності.

Так згідно даних Державної служби статистики на 01.10.2018 найбільшими країнами-інвесторами які вводили прямі інвестиції в економіку України були: Кіпр – 8919,7 млн дол. США (27,9%), Нідерланди – 6452,7 млн дол. (20,2%), Велика Британія – 2047,9 млн дол. (6,4%), Німеччина – 1824,7 млн дол. (5,7%) [4].

Щодо даних відносно впровадження інновації на промислових підприємствах, то картина невтішна та спостерігається стрибкоподібні зміни.

Згідно даних таблиці можемо зробити висновки, що питома вага підприємств, що впроваджують інновації збільшувалась до 2016 року, де складала найвищий показник і знизилась на 2,3 % порівняно з 2016 роком до 14,3 % всіх промислових підприємств в 2017 році. Відповідно цього змінюється показник впровадження нових технологічних процесів, який у 2016 році складає найвищий показник і становить 3489, а вже у 2017 році зменшується вдвічі. Наслідком є зменшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, що у 2017 році становить найнижче значення – 0,7%.

Як зазначалось вище, ці зміни зумовлені загальноекономічними тенденціями, зокрема і послабленням інвестиційного клімату. До внутріш-

ніх факторів, на які першочергово потрібно звернути увагу – це удосконалення апарату управління

В.В. Стадник, Т.Г. Дудар, В.О. Козловський розглядають управління інноваційною діяльністю як складову менеджменту сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства [6; 7; 8].

Роль менеджерів в інноваційному процесі достатньо важлива та необхідна, адже вони мають велику владу та авторитет. Тому можуть приймати рішення про створення інновацій, які виходять за існуючі рамки. Тим більше, вони можуть створити інтеграцію процесу створення інновацій між різними відділами за допомогою розробки стратегії та хорошого розуміння споживача. Також, завданням менеджменту є відслідковування можливостей розвитку підприємств, пошук інновацій поза межами компанії, створення інфраструктури для просування інновації від стадії виникнення ідеї до стадії втілення.

Так, ефективний та швидкий потік інновацій вимагає участі менеджменту вищої ланки, які здатні очолити втілення у життя загальних корпоративних цінностей та подолати усі труднощі, які чекають компанію на шляху створення інноваційного потоку. Адже затримки та зволікання в інноваційному процесі можуть коштувати для компанії надто дорого [9].

Управління інноваційним розвитком орієнтоване на досягнення поставлених цілей (завоювання більшої частки ринку, збільшення прибутку в поточному періоді чи в перспективі, забезпечення високих темпів стійкого економічного розвитку) в умовах конкурентного середовища, коли цілі інших суб'єктів господарювання можуть з ними не збігатися (і, як правило, не збігаються). Це протиріччя цілей слід належним чином враховувати, узгоджуючи намічені цілі з можливостями їхнього досягнення.

Управління інноваціями – це підсистема загального менеджменту, завданням якої є ефективне управління процесом розроблення, впровадження, виробництва та комерціалізації інновації з узго-

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	13,6	12,1	15,2	16,6	14,3
Впроваджено нових технологічних процесів	1576	1743	1217	3489	1831
Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	3138	3661	3136	4139	2387
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	3,3	2,5	1,4	-	0,7

Джерело: складено на основі [4]

дженням відповідних управлінських рішень із системою операційного (виробничого), маркетингового, фінансового і кадрового менеджменту. Управління інноваціями як система – сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів, методів і форм керування інноваційною діяльністю організації з метою оптимізації економічних результатів її господарської діяльності.

Управління інноваціями включає:

- обґрунтування, прийняття, реалізацію управлінських рішень щодо створення та впровадження новачій в організації і які спрямовані на визначення стратегічних інноваційних цілей, адекватних загальнокорпоративній стратегії;

- формування інноваційної стратегії та інноваційної політики; оптимізацію організаційно-структурних форм управління інноваціями;

- розроблення технології обґрунтування і прийняття інноваційних рішень;

- вибір методів впливу на поведінку учасників інноваційного процесу з метою формування взаємовигідних економічних відносин [10].

Управління інноваційною діяльністю, будучи складовою менеджменту сучасного підприємства, охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізації інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства.

Ринкові умови господарювання висувають високі вимоги до рівня конкурентоспроможності продукції та послуг. Ці вимоги на сучасному етапі розвитку суспільного виробництва в значній мірі визначаються характеристиками економічності, надійності [11].

Тому для інноваційного менеджменту підприємств характерна цілеспрямованість в процесі прийняття рішень, що організаційно і економічно забезпечать конкурентоспроможність продукції. Специфіка процесу діяльності підприємств полягає в пошуку нових шляхів і методів збуту продукції, орієнтації на потреби і смаки споживачів.

Основними причинами виникнення та поширення нововведень в області нових методів управління діяльністю на підприємствах є конкурентна боротьба на ринку, бажання одержати конкурентні переваги і максимізувати прибуток, попит споживача, підвищення технічного потенціалу, пошук вирішення проблем, що виникають під час діяльності, підтримка та підвищення престижу підприємства.

Система управління інноваційною діяльністю підприємств є відкритою системою. Її вхід – інформація, сировина, матеріали, енергія, ліцензії як складова загальної системи управління підприємством. Виходом є інноваційна продукція, креативні ідеї, інноваційна технологія тощо.

Суб'єктом управління є керівництво підприємства. Об'єктом управління – процес інноваційного

розвитку, який реалізують працівники відділів підприємства. Відповідно до вищенаведеного керівництво підприємства управляє процесами інноваційного розвитку (орієнтуючи на це діяльність відділів збуту й надання послуг) за допомогою системи економічних інструментів

За допомогою окремих інструментів зі складу системи керівники одержують інформацію, яка характеризує результативність процесу розвитку. Необхідна для управління інформація про зовнішнє середовище і сам об'єкт управління надходить через систему інформаційного забезпечення (заходів присвячених протипожежним системам, періодичним виданням, інформаційним порталам у мережі Інтернет).

Наявність зворотного зв'язку між системою інформаційного забезпечення і керівництвом підприємства відображає той факт, що управлінню неминуче властиві елементи адміністрування, тобто вольові установки керівника. Зворотний зв'язок з цілями управління показує, що формування й уточнення цілей виконується в процесі управління. Інноваційний розвиток конкретного підприємства має вплив на стан ринку в цілому.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, на нашу думку, інноваційна діяльність на національних підприємствах бажає бути кращою. Багато негативних факторів перешкоджають розвитку та впровадженню інновацій на вітчизняних підприємствах, що послаблює та зменшує надходження інвестицій. В першу чергу керівники повинні зрозуміти, що інноваційна діяльність – це важливе підґрунтя розвитку підприємств, які повинні конкурувати на ринку та укріплювати свої конкурентні позиції, крокуючи з науково-технічним прогресом. Такий підхід дасть змогу поєднати ефективність інноваційної господарської діяльності підприємств та стимулюватиме працівників в отриманні нових знань та компетенцій, а отже, слугуватиме в досягненні стратегічних цілей підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данилюк Т.І. Особливості інноваційної діяльності в сфері послуг. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3320>
2. Кубатко Т.І., Омеляненко Ю.О. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності. *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 2. С. 54–60.
3. Подлесна В.Г. Податкове регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2009. Т. 25. С. 317–324.

4. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Сидорова А.В. Экономико-статистические методы в управлении сферой услуг. Донецк : ДонНУ, 2002. 240 с.

6. Козловський В. О. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2007. 210 с.

7. Дудар Т.Г., Мельниченко В.В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 256 с.

8. Стадник В.В., Йохна М.А. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 464 с.

9. Підрична інновація: що варто врахувати інвесторам. URL: <http://www.management.com.ua/tend/tend616.html>.

10. Гуторов О.І., Михайлова Л.І., Шарко І.О., Турчина С.Г., Киричок О.В. Управління інноваціями : навч. посібник. Вид. 2-ге, доп. Харків : «Діса плюс», 2016. 266 с.

11. Тараненко І.В. Формування інноваційної парадигми теорії конкуренції у сучасних глобалізаційних умовах. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2011. № 1(9). С. 194–203.

REFERENCES:

1. Danyliuk T.I. Osoblyvosti innovatsiinoi diialnosti v sferi posluh. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3320>

2. Kubatko T.I., Omelianenko Yu.O. (2015). Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstv v umovakh ekonomich-

noi nestabilnosti. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, № 2. S. 54–60.

3. Podliesna V.H. (2009). Podatkove rehuliuвання innovatsiino-investytsiinykh protsesiv v Ukraini. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy* : zb. nauk. prats / Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Ukrainska akademiia bankivskoi spravy Natsionalnogo banku Ukrainy». Sumy, T. 25. S. 317–324.

4. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Sydorova A.V. (2002). Ekonomiko-statystycheskye metody v upravleny sferoi usluh. Donetsk: DonNU, 240 s.

6. Kozlovskiy V.O. (2007). Innovatsiinyi menedzhment: navch. posib. Vinnytsia: VNTU, 210 s.

7. Dudar T.H. Melnychenko V.V. (2009). Innovatsiinyi menedzhment: navch. posib. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 256 s.

8. Stadnyk V.V., Yokhna M.A. (2006). Innovatsiinyi menedzhment: navch. posib. Kyiv: Akademvydav, 464 s.

9. Pidryvna innovatsiia: shcho varto vrakhuvaty investoram. URL: <http://www.management.com.ua/tend/tend616.html>

10. Hutorov O.I., Mykhailova L.I., Sharko I.O., Turchina S.H., Kyrychok O.V. (2016). Upravlinnia innovatsiinykh : navch. posibnyk. Vyd. 2-he, dop. Kharkiv: «Disa plus», 266 s.

11. Taranenko I.V. (2011). Formuvannia innovatsiinoi paradyhmy teorii konkurentsii u suchasnykh hlobalizatsiinykh umovakh. *Naukovyi visnyk ChDIEU*. № 1(9). S. 194–203.